

Záver

Čnosti vo všeobecnosti sú pre človeka veľmi dôležité. Čnostný človek má cestu do neba ľahšiu. Každá nadobudnutá, respektíve prehĺbená čnosť je akoby palicou, ktorou sa na tejto ceste podopiera.

Podobne je to aj s čnosťou tichosti. Dá sa povedať, že tam, kde je pravé a zdravé mlčanie, rodí sa niečo veľké. To je vidno aj v životoch Ježiša Krista a Panny Márie, ale aj iných svätcov. Nie je správne, keď sa tichosť ako čnosť podceňuje, ba dokonca je niekedy považovaná za známku slabosti.

A na záver len jedna myšlienka: Kto nedokáže pravdivo mlčať, nedokáže ani pravdivo hovoriť.

23 ČNOSŤ POKORY

Úvod³⁷⁰

S pojmom pokory sa stretávame v Starom i Novom zákone. V Novom zákone Ježiš Kristus pripomína, aby sme pestovali čnosť pokory. Čnosť pokory nie je obyčajná morálna čnosť skromnosti; je základným postojom slobodného stvorenia, ktoré sa prijíma z Božích rúk. Pokora je zložkou lásky. Láska je pokorná a pokora je milujúca.³⁷¹ Pokora pomáha rásť v našom človečenstve tým, že nás uschopňuje čoraz väčšmi sa stotožňovať s našou prirodzenosťou.

Opakom pokory je pýcha. Arabská karmelitánka Miriam napísala vo svojich Spomienkach na mystické zážitky, že v pekle možno nájsť všetky čnosti, iba jednu nie: poníženosť. V nebi zasa možno nájsť všetky neresti, len jednu nie: pýchu. Ježiš nás preto vyzýva, aby sme sa učili od neho, lebo on je tichý a pokorný srdcom a nájdeme odpočinok pre svoju dušu (*porov. Mt 11,29*).

23.1 Pokora

Čo je to pokora? Aký je vzťah medzi pýchou a pokorou? Pokora je čnosť, ktorá dušu chráni, aby nebola ctižiadostivou. Pokorný človek usiluje sa len o toľko cti, koľko mu pre jeho ľudskú dôstojnosť patrí a kde sa mu i toho dostáva, nepripisuje tomu prehnane význam a cenu. Pokora je protivou pýchy, ktorá sa

³⁷⁰ Porov.: HLAVATÝ, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

³⁷¹ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora. Bratislava* : Serafín, 1999, s. 5.

domáha toho, aby človeka cenili viac, ako je spravodlivé, ba žiada si, aby v ňom uznali a priznávali mu vlastnosti, ktoré nemá. Hoci vieme, čo je pýcha, neuvedomujeme si, že práve táto vlastnosť robí ľudí nesympatických. Najhoršia je skutočnosť, že pyšný pre svoju pýchu nie je schopný v sebe túto vlastnosť objaviť. Skromného človeka má každý rád a nemusí ho pritom obdivovať, ale pyšného nemá nikto rád, hoci ho aj niekedy obdivujeme. Aj maličkosť ho oberie o pokoj a radosť. Je presvedčený o svojej dôležitosti a dôstojnosti.

Pýchu ako nerosť vedeli pomenovať mnohé kultúrne národy, ale pokoru ako cnosť, ktorá je milá aj Bohu, nájdeme iba vo Svätom písme.

Svätá Terézia z Lisieux poníženosť definuje múdro a krátko: „Pokora je pravda“. Práve preto pokorný človek miluje pravdu a uznáva ako tvor svoju absolútnu závislosť na tom, ktorý ho stvoril, poslúcha ho a podriaďuje sa mu. Najdokonalejší vzor pokory je Pán Ježiš, ktorý vraví: „Ja som cesta, pravda i život“ (*Jn 14,6*).

Kristus sa len v niektorých čnostiach otvorene predstavil ako vzor. Napriek tomu je jedna čnosť, ktorú Ježiš žil osobitným spôsobom a o ktorej pre všetkých kresťanov povedal: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom a nájdete odpočinok pre svoje duše“ (*Mt 11,29*).

Každý veriaci vie, čo spôsobuje ľudská pýcha, že sa čnosť pokory ťažko prijíma. Kristov príklad nám objasňuje túto čnosť, jej transcendentálny rozmer a jej rýdzosť. Pokora je pravda a spravodlivosť, s ktorou sa kresťan stavia pred Boha, pred bližných a s ktorou pozerá sám na seba. Pokora je úzko spojená s poslušnosťou, nakoľko robí poslušnosť možnou a dokonalou.³⁷²

Skutočná pokora nám nevštepuje zbabelosť alebo nedbalosť, ani nebráni nášmu osobnému naplneniu. Naopak, pokora potvrdzuje rozhodnutie človeka, ktorý si uvedomuje, že je Božím nástrojom. Nikdy si nepripisuje úspech, ani sa nedá znepokojiť neúspechom, ale odovzdáva všetky záležitosti Bohu.

Pre rozvoj pokory je ďalšou nevyhnutnosťou meditácia a pokojná úvaha o sebe samom, úprimné poznanie darov, ktoré každý od Boha dostal, ako aj poznanie vlastnej nedokonalosti, pádov a obmedzení. Pokora je cesta, ktorá nás pripravuje na nebeské naplnenie človečenstva v Kristovi, ale nezbavuje nás pritom podmienenosti prítomného života.

Slovník spirituality o pokore píše: „Pokora je jeden z najdvojznačnejších výrazov. Je v nej z celej duchovnej a náboženskej sféry najviac dvojsmyslov. Pokora sa považuje za vlastnosť, ktorá kvalifikuje človeka osobne i v jeho vzťahoch, ktoré vytvára. Pramení z lásky a je merítkom, ako človek chápe skutočnosť a život. Pokora je tiež spôsob nadväzovania vzťahov. Charakterizuje človeka podľa toho, ako hodnotí a chápe seba a aký postoj zaujíma k svetu a Bohu“.³⁷³

³⁷² Porov.: MARCIEL, M : *Urobím vás rybármi ľudí*. Bratislava : LÚČ, 1995, s. 98.

³⁷³ STEFANO DE FIORES TULLO GOFFI.: *Slovník Spirituality*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 644.

Pokora je základ čnostného života. Všetci svätí ctili, milovali a cvičili sa v tejto čnosti väčšími než v iných čnostiach. Malicherné a bláznivé je, keď hľadáme slávu vo veciach bezcenných a nehodných, aby sme sa nimi chválili. Krása nie je viac krásou, keď sa robí nápadnou a násiliu hľadá uznanie. Len vtedy je krásnou a pôvabnou, keď zabúda na seba a nepretŕča sa. Česť je vtedy krásna a milá, keď prichádza k nám nevťieravá. Ak je vťieravá, hneď je odporná.

23.2 Stupne pokory

Sv. Benedikt opísal stupne pokory. Opisuje základný postoj pokorného človeka, ktorý sa chce spojiť s Bohom. Bázeň Božia, pamätanie na Boha, vedomie, ktoré sa neuspokojuje s povrchným prežívaním prítomného okamihu, ale ktoré sa stále viac a viac rozširuje, objíma minulosť i budúcnosť, dno i vrchol, hĺbku i šírku. Boží pohľad podnecuje k tomu, aby sme si dali do poriadku veci, spočiatku vonkajšie, preusporiadali svoje myšlienky, túžby želania a skutky.³⁷⁴

Pozýva nás k nasledovaniu Krista. Pre pokoru je charakteristické, že s realizmom vstupuje do dynamizmu, ktorý nám otvára cestu neba, keď nás učí prijímať pozemské okolnosti. Nasledovanie Krista nám bude vtelené do každodennej reality nášho života.³⁷⁵ Tiež približuje nasledovanie Pána, ktoré sa zvnútorňuje poslušnosťou na ceste k Bohu a podstatu Kristovho poslania a jeho tajomstva. Tento stupeň teda privádza k jadrú evanjeliového posolstva, keď apoštol Pavol Filipanom píše: „Ježiš Kristus (...) sa uponížil, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži..., preto ho Boh nad všetko povýšil...“ Láska nás uschopňuje, aby sme sa rozhodli poslúchať Božiu vôľu. Mohli by sme totiž poslúchať aj ako otroci, ale pokora nie je ponížený stav porazeného alebo slabšieho, je stavom človeka, čo z lásky k Bohu súhlasí, že bude dobrovoľne poslúchať.³⁷⁶ Rovnako približuje okolnosti zomierania sebe samému, ktoré sa stáva každodennou záležitosťou. Ide o to, aby sme sa proti týmto okolnostiam nebúrili, ani neutekali pred nimi. Pokorná a silná duša sa neznepokojuje, zachováva si pokojného ducha, oblečie si trpezlivosť, ktorá je utrpením času.³⁷⁷ Pokorný človek sa nebúri. Je realista, dokáže uznať realitu sveta, ktorý ho obklopuje. „Nič nás neodlúči od lásky Kristovej“ (*Rim 8,35*)! Pokorný človek vie, že je hriešnik, ale po odpustení hriechov sa v pokoji vracia domov, nie je zdrvený svojimi omylmi, svojou obmedzenosťou... Pokorného človeka môžeme spoznať podľa spôsobu, akým vie byť malý, pozná cenu milosti aj cenu života, vie, komu vďačí za svoju spásu.³⁷⁸

³⁷⁴ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 9.

³⁷⁵ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 16.

³⁷⁶ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 18.

³⁷⁷ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 19.

³⁷⁸ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 51.

V závere nám svätý Benedikt ukazuje tri plody pokory, a to praktizovanie čností, čistotu srdca a dokonalú lásku.³⁷⁹

Božie dielo, ktoré má človek konať, je chvála. Len pokorný človek môže chváliť z celého srdca, z celej svojej bytosti, zo všetkých síl, z celej duše. Ten, kto nie je pokorný, môže chváliť len malou čiastkou svojej bytosti. Niečo zostáva za dverami srdca. Každá komunita je ľuďom biednych, ktorých si Boh vyhradzuje pre chválu.

23.3 Pokora a modlitba

Boh počúva modlitbu svojich služobníkov, ak sú to služobníci pokorní: „Boh pyšným odporuje, ale pokorným dáva milosť“ (*Jak 4,6*). Boh nepočuje prosbu pyšných, ktorí sa spoliehajú na vlastné sily, a preto ich necháva v ich biede. Avšak, keď nebudú mať Božiu pomoc, iste v tomto stave zahynú. Preto narieka Dávid: „Pred svojím pokorením som blúdil, no teraz už dbám na tvoje výroky“ (*Žalm 119,67*). Zhrešil som, vyznáva žalmista, pretože som nebol pokorný. Aj tu vidíme krásne vyjadrenie vzťahu človeka k Bohu, ktorý je milosrdný, ponúka nám cez pokoru svoje dary a milosti, a pozýva nás na hostinu v nebeskom kráľovstve.

Najväčšou, ba celou múdrosťou kresťana, ako hovorí sv. Augustín, je teda poznanie, že nie je nič a že nič nemôže. Tak si od Boha modlitbami stále vyprosuje silu, ktorá mu chýba a ktorú potrebuje, aby mohol premôcť pokušenie a konať dobro. Takto vykoná všetko s pomocou Pána, ktorý nevie odoprieť tomu, kto ho pokorne prosí.

Pokorný hovorí to, čo si myslí a cíti, lebo miluje pravdu a chce, aby sa jeho slová a skutky zhodovali s jeho myšlienkami.³⁸⁰ Takto prežíva aj svoj osobný vzťah s Bohom, prihovára sa mu a odovzdáva mu všetko – celého seba. Podľa mienky svätého Tomáša Akvinského práve rozjímanie o Božích dobrodeniach je najlepší prostriedok, ako sa dostať k láske Božej. Čím lepšie poznáme dobrodenia, tým väčšmi budeme milovať Boha a jemu za ne ďakovať. Nič nás nemôže hlbšie uponížiť pred milosrdenstvom Božím ako nesmierny počet jeho dobrodení a nič nás nemôže viac uponížiť pred spravodlivosťou Božou ako množstvo našich hriechov.³⁸¹ To všetko môžeme dokázať vďaka pokornej modlitbe, cez ktorú sa stretávame s naším Bohom a ňou si vyprosíme to, čo nám pomáha na ceste k nášmu cieľu – spásu. Boh nás nikdy nenechá nepovšimnutých, ale stále nás volá ako „Pastier svoje stádo.“

³⁷⁹ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 55.

³⁸⁰ SV. FRANTIŠEK SALESKÝ: *Filotea*. LÚČ, 1996, s. 142.

³⁸¹ SV. FRANTIŠEK SALESKÝ: *Filotea*, LÚČ, 1996, s. 143.

Ježiš Kristus a pokora

Pokora a tichosť sú dve čnosti, ale sú si veľmi podobné, ako dve rodné sestry. Sú to dve nerozlučiteľné sestry, ktoré Pán Ježiš navždy spojil dohromady svojím výrokom: „Vezmite na seba svoje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom” (Mt 11,29).³⁸²

Ježiš Kristus sa stal pre nás pokorným v piatich stupňoch:

Ježiš Kristus sa stal človekom: Boh z Boha, Syn jednej podstaty s Otcom, všemohúci Tvorca všetkého, čo je. Aká nekonečná a nedozierna je diaľka medzi Bohom a človekom, medzi tým, ktorý riekol: „Ja som, ktorý som” (Ex 3,14).

Boh sa stal človekom, ale nie je človek ako človek. Na vrchole spoločenskej stupnice stoja mocnári, králi, prezidenti..., na spodnej stupnici stoja robotníci, sluhovia... Kam sa postavil Boží Syn? Prijal na seba prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom (porov. Flp 2,7). Ježiš sa zaradil do najnižšej spoločenskej triedy, bol tesárom.³⁸³

Ježiš Kristus sa stal telom: nekonečné poníženie Božieho Syna rástlo. Ježiš sa nielen stal sluhom, ale stal sa telom: „A Slovo sa telom stalo“ (Jn 1,14). I posledný služobník má dušu, ktorá je duchovná, nesmrteľná a je obrazom Božím. On sa stal telom. Evanjelista akoby zvlášť zdôrazňoval túto okolnosť jeho vtelenia.³⁸⁴

Ježiš Kristus nazvaný hriešnik: ale ani hriešnik nie je každý rovnaký. U niektorých dochádza k obráteniu a stávajú sa opäť čestnými a váženými ľuďmi. Iný ostane do smrti hriešnikom. A niekedy umiera ako nenapraviteľný zločinec. To je spodina ľudstva. Takúto podobu vzal na seba aj Boží Syn. Zomrel ako nenapraviteľný zločinec. Zomrel za nás na kríži medzi dvoma odsúdenými, ako najhorší z nich. Nie je možné už nižšie zostúpiť a nechať sa ponížiť. On sa zriekol seba samého, ako napísal sv. Pavol: „Ježiš Kristus, hoci má božskú prirodzenosť, nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (Flp, 6-8).³⁸⁵

³⁸² SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 112.

³⁸³ SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 112.

³⁸⁴ SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 113 - 114.

³⁸⁵ SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 115.

Znaky pravej pokory

Nemožno pochybovať, že pokora je výlučne čnosť kresťanská. Pohania túto čnosť nepoznali a nemali pre ňu ani pomenovanie. Pokora prišla na tento svet s Ježišom Kristom, už pri jeho narodení, keď sa narodil v pokore chudoby v betlehemskej maštaľke.

Ježiš učil ľudstvo pokore, keď volal: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (Mt 11,29), alebo keď prikazoval: „Kto je väčší medzi vami, nech je vašim sluhom“ (Mt 23,11)!

Čo Ježiš zasial do ľudských srdiec, to apoštoli ďalej slovom i skutkom pestovali. Svätý apoštol Pavol učí pokore kresťanov, keď im dohovára: „Máš vari čosi, čo by si nedostal? A keď si dostal, prečo sa chváliš, ako by si nebol dostal“ (1 Kor 4,7)? Preto je pokora čisto kresťanská a je nám veľmi potrebná.

Pokoru možno nazvať základom dokonalého života, lebo podľa slov svätého Gregora, kto chce nadobudnúť iné čnosti bez pokory, hádže prach proti vetru.

Rozoznávame tri znaky pravej pokory:

Miluje posledné miesto: a chráni sa všetkého, čo by naň obracalo pozornosť ľudí. Riadi sa napomenutím svätého apoštola Pavla Galat'anom: „Nebud'te žiadostiví márnej chvály“ (Gal 5,26)!

Opravdivo pokorný sa vyhýba všetkému nápadnému v reči, v oblečení i v modlitbe. Nevystavuje svoje prednosti. Ani jeden apoštol nebol viac nejakovo vyzdvihnutý samým Kristom. Ako verne pokorný nevynáša svoje prednosti, tak ani nezarmucuje, ak jeho prednosti nie sú dost' oceňované od iných, alebo dokonca sú zaznávané alebo znižované, pretože mu to nemôže uškodiť.³⁸⁶

Nič nepričíta sebe: ale všetko pripisuje nášmu Pánovi a Stvoriteľovi. Slová svätého apoštola Pavla: „Milosťou Božou som tým, čím som,“ sú pokornému stálou pripomienkou, že všetky dobré úmysly, skutky, ktoré urobil a získal, celý jeho život nie je jeho dielo, ale sú to všetko dary od Boha, ktorý nás miluje. Človek má iba takú cenu, akú má pred Pánom Bohom.³⁸⁷

Iných neodsudzuje: pokorný človek, keďže má na pamäti svoju slabosť a nedostatočnosť, snaží sa pochopiť i slabosti a nedokonalosti svojich blížnych a ich chyby a poklesky prikrýva plášťom kresťanskej lásky. Tomáš Kempenský píše: „Keby si aj zrejme videl, že niekto hreší a dopúšťa sa ťažkých priestupkov, predsa nesmieš sa pokladať za lepšieho, lebo nevieš, dokedy budeš môcť zotrvať v dobrom. Krehkí sme všetci, ale ty nikoho nepokladaj za krehkejšieho, ako si sám“ (Nasled. Krista I., 2, 18-19).³⁸⁸

³⁸⁶ KONGREGÁCIE NAJSV. VYKUPITEĽA.: *Kľúč k svätosti*. s. 133.

³⁸⁷ KONGREGÁCIE NAJSV. VYKUPITEĽA.: *Kľúč k svätosti*. s. 134.

³⁸⁸ KONGREGÁCIE NAJSV. VYKUPITEĽA.: *Kľúč k svätosti*. s. 135 - 136.

Záver

Pýcha znemožňuje správny vzťah medzi človekom a Bohom. Pyšný si nárokuje to, na čo nemá právo. Len pokora, poníženosť pred Božou tvárou otvára prúdy Božích milostí, ktoré ho privádzajú na to popredné miesto na nebeskej hostine.³⁸⁹

V jeden búrlivý jesenný deň roku 1084 prišiel k bráne benediktínskeho kláštora pútnik v kajúcom rúchu. Všetkým sa zdalo, že je nemý, pretože len posunkami dával najavo, že by sa rád stal mníchom. Opát Tencho ho prijal za kláštorného sluhu. Osem rokov tento pútnik vykonával tie najnižšie práce v kláštore.

Keď ochorel a cítil, že sa blíži jeho posledná hodina, pred všetkými rehoľníkmi vyznal: „Som Boleslav VII., poľský kráľ. Počas svojej vlády som sa dopustil mnohých ukrutností. Vlastnými rukami som zavraždil pri oltári biskupa Stanislava v Krakove, pretože ma napomínal pre moje neprávosti. Pápež Gregor VII. ma za to vylúčil z Cirkvi. Spamätal som sa. Vybral som sa do Ríma, aby som si vyprosil odpustenie tohto trestu. Na spiatočnej ceste som prišiel medzi vás, aby som sa v mlčaní a ako prostý sluha kajal za svoje hriechy.“ Ako dôkaz svojho prehlásenia ukázal rehoľníkovi svoj kráľovský pečatný prsteň. Skoro nato zomrel.³⁹⁰

Pozrite, ako tohto nešťastníka pokora priviedla k pravde o sebe samom, a tak i k následnému pokániu.

Usilujme sa teda pestovať pokoru, aby sme aj my došli k poznaniu pravdy o sebe samých. Toto prebudí duch pokánia a pokánie privolá Božiu milosť. Pokora sa tak stane pozvánkou k poprednému miestu na hostine v nebeskom kráľovstve.

Majme na pamäti slová Pána Ježiša, ktorý nás vyzýva: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom, a nájdete odpočinok pre svoju dušu“ (Mt 11, 29).

³⁸⁹ HRBATA, J.: *Perly a chléb*. s. 177.

³⁹⁰ HORÁK, A.: *Pane, pery mé ráč otevřítí*. s. 140.